

ČASOVO-PRIESTOROVÉ DIFERENCIE V ZAHRANIČNEJ NÁVŠTEVNOSTI SLOVENSKA

Ingrid Bučeková, Gabriela Nováková, Dagmar Kusendová*

* Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demografie, Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava

bucekova@fns.uniba.sk, novakova@fns.uniba.sk, kusendova@fns.uniba.sk

Time-space differences in foreign tourists' attendance in Slovakia

The contribution focuses on foreign tourism performance in Slovakia since the beginning of millennium to year the 2013. Its main goal is to present basic development tendencies and structure of incoming foreign tourism of Slovakia during mentioned period, exploiting data on foreign tourists' arrivals. Specific attention is paid to main groups of tourists in Slovakia according country of their origin – it concerns tourists from Czechia, Poland and Germany. We deal primarily with visitors' volume and specific features of spatial structure according to these groups of tourists. We identified regions the most visited by these groups, as well as those outside their attention and interest.

Key words: foreign tourism, tourist, spatial structure, Slovakia

ÚVOD

Cestovný ruch patrí dlhodobo k najrýchlejšie sa rozvíjajúcim odvetviam svetového hospodárstva. Zároveň však podľa Palatkovej (2012) ide o odvetvie s vysokou zraniteľnosťou a nestálosťou v dôsledku prírodných, bezpečnostných, politických a ďalších rizík a udalostí. Počet účastníkov medzinárodného cestovného ruchu na svete rastie rýchlejšie ako celosvetová ekonomika (World Tourism Organization – Svetová organizácia cestovného ruchu – UNWTO 2015). Podobne aj na Slovensku podľa údajov ŠÚ SR (2014) počet zahraničných návštevníkov v rokoch 2009 až 2013 vzrástol o 28 %, kým sa HDP v tom istom období zvýšil len o 13 %.

Najvýznamnejším štatistickým údajom o objeme cestovného ruchu je podľa Matlovičovej et al. (2015) počet turistov, ktorí navštívili sledované územie v danom časovom intervale. Práve počet zahraničných turistov spolu s príjmami z aktívneho zahraničného cestovného ruchu najčastejšie využíva Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO) na hodnotenie objemov medzinárodného turizmu v jednotlivých regiónoch a štátoch a na zostavenie poradia najnavštevovanejších štátov sveta. V súlade s uvedeným sme za hlavný ukazovateľ objemu zahraničného cestovného ruchu Slovenska zvolili počet zahraničných turistov.

Cieľom príspevku je vyhodnotiť najvýznamnejšie tendencie vo vývoji a najmä v štruktúre príjazdového zahraničného cestovného ruchu na Slovensku v novom miléniu. Zvláštnu pozornosť budeme venovať hlavným zdrojovým trhom – turistom z Česka, Poľska a Nemecka. Vyhodnotíme predovšetkým vývoj objemu návštevnosti a špecifiká priestorovej štruktúry uvedených skupín zahraničných turistov.

STAV SKÚMANÉHO PROBLÉMU V LITERATÚRE

Prác venovaných rôznym aspektom medzinárodného a zahraničného cestovného ruchu je pomerne veľké množstvo. Aj v monografiách zaoberajúcich sa cestovným ruchom a jeho ekonomickými alebo geografickými aspektmi venujú viacerí autori špeciálnu pozornosť vývoju, štruktúre a objemom zahraničnej návštevnosti na makroregionálnej aj celosvetovej úrovni (napr. Pearce 1995, Shaw a Williams 2002, Horner a Swarbrook 2003, Hall a Page 2006, Gaworecki 2007, Palatková 2012 a iní).

Predovšetkým Pearce (1995) zdôrazňuje dôležitosť výskumu rôznych geografických aspektov návštevnosti. Vo svojej práci analyzuje priestorovú štruktúru najpočetnejších skupín zahraničných návštevníkov podľa krajiny pôvodu na území Indonézie (rok 1991), Veľkej Británie (roky 1978 a 1991) a Nového Zélandu (rok 1991). Zdôrazňuje, že v rámci výskumu národnej a regionálnej štruktúry cestovného ruchu je dôležité identifikovať a poukázať na rozdielne priestorové preferencie jednotlivých skupín návštevníkov. Využitím Lorenzovej krivky poukazuje na rôzne priestorové koncentrácie vybraných skupín zahraničných návštevníkov na prelome 80. a 90. rokov minulého storočia na území viacerých európskych štátov, ale aj Nového Zélandu.

Aj v posledných rokoch ostáva výskum geografickej štruktúry návštevnosti veľmi aktuálny. Práce Rogersona (2004) a Rogersona a Vissera (2006) hodnotia štruktúru zahraničných návštevníkov Južnej Afriky podľa zdrojového štátu, ako aj priestorovú štruktúru najpočetnejších skupín turistov podľa provincií. Podobne autorka Chudy-Hyski (2013) posudzuje vývoj priestorovej štruktúry najpočetnejších skupín zahraničných návštevníkov Poľska podľa vojvodstiev a identifikuje vojvodstvá, ktoré sú preferované viacerými skupinami zahraničných návštevníkov. Bartolomé et al. (2009) hodnotili rozdiely vo vývoji zahraničnej návštevnosti piatich najnavštevovanejších regiónov Španielska. Viaceré práce riešia vysokú koncentráciu v priestorovej štruktúre výkonov cestovného ruchu Číny (Lu a Yu 2005, Chen a Huang 2006, Li et al. 2016 a iní).

Európa podľa UNWTO dlhodobo patrí k najvýznamnejším regiónom medzinárodného turizmu, aj preto je medzinárodný turizmus Európy a Európskej únie a jeho rôzne aspekty v pozornosti mnohých autorov (napr. Leidner 2004, Petřík 2006, Kruczek 2008, Novacká 2011 a iní). Štáty strednej a východnej Európy koncom 80. rokov minulého storočia prešli významnými politickými zmenami. Mnohí autori venujú týmto štátom špeciálnu pozornosť, pretože, ako zdôrazňujú Baláž a Williams (2005), bola pre tieto krajiny významná nielen politická transformácia, ale rovnako dôležitá bola aj transformácia ekonomiky a cestovného ruchu a jeho začlenenie do medzinárodného trhu. Pred rokom 1989 sa totiž prevažná časť aktivít cestovného ruchu odohrávala len medzi týmito krajinami navzájom. Johnson (1995) označil rok 1989 za zlomový, keďže otvorením hraníc sa priestor strednej Európy stal zaujímavým pre zvyšok sveta.

Slovensko navštívi ročne len zlomok účastníkov európskeho a svetového medzinárodného cestovného ruchu. Mnohí, predovšetkým slovenskí autori konštatujú, že Slovensko patrí dlhodobo medzi menej navštevované štáty strednej a východnej Európy. Sutoris (1999) a Malachovský (2000) poukazujú na zaostávanie výkonov slovenského cestovného ruchu za ostatnými krajinami V4 v 90. rokoch minulého storočia. Johnson (1995) a Williams a Baláž (2001) porovnávajú objemy slovenského a českého cestovného ruchu v tom istom období a ukazujú na rozdiely vo

vývoji po rozdelení Československa. Novacká (2011) porovnáva konkurencieschopnosť európskych krajín na medzinárodnom trhu cestovného ruchu, v ktorej Slovensko v rámci krajín V4 skončilo na poslednej priečke. Autorka zdôraznila, že Slovensko výrazne zaostáva najmä v oblasti prístupu miestneho obyvateľstva k zahraničným návštevníkom a vo všetkých aspektoch udržateľnosti rozvoja turizmu.

Pachingerová (2011) hodnotí výkony cestovného ruchu vo vzťahu k rôznym ekonomickým ukazovateľom regionálneho rozvoja na úrovni krajov SR. Vývoju, štruktúre a priestorovým aspektom domácej a zahraničnej návštevnosti v rámci celého Slovenska sa venujú ďalší autori. Cákoci (2013) hodnotí priestorové štruktúry na úrovni regiónov cestovného ruchu a Rybanská (2014) a Kasagranda (2015) na úrovni okresov.

Množstvo prác je zameraných na návštevnosť vybraných regiónov Slovenska, predovšetkým tých najnavštevovanejších. V centre pozornosti sú tak najmä Bratislava (Kráľovicsová 1999, Korec a Bučeková 2012 a Bučeková 2013) a Košice (Kulla a Nedviďová 2014), ale aj Nitriansky (Krogmann 2005) a Banskobystrický samosprávny kraj (Pompuřová 2010) a v neposlednom rade aj Zemplínska šírava (Kulla 2011).

POUŽITÉ DÁTA A METÓDY

Podľa UNWTO sa návštevníci delia na výletníkov (jednodňoví návštevníci bez prenocovania) a turistov (viacdnňoví návštevníci s prenocovaním). Vzhľadom na to, že v našom príspevku vychádzame z údajov Štatistického úradu SR (2001 – 2013) o návštevníkoch, ktorí využili služby ubytovacích zariadení, čiže prenocovali, budeme uprednostňovať používanie termínu turista.

Za základný ukazovateľ analýzy návštevnosti sme zvolili priemerný ročný počet turistov z Česka, Poľska a Nemecka, ktorý sme hodnotili za dve päťročné obdobia: roky 2000 – 2004 a 2009 – 2013, pre každú krajinu pôvodu zvlášť. Zaujímali nás v prvom rade priestorový aspekt návštevnosti. Cieľom bolo ukázať, ktoré časti Slovenska sú návštevníkmi z uvedených krajín najviac navštevované a k akým zmenám v priestorovom rozložení návštevnosti medzi uvedenými obdobiami došlo. Údaje sme hodnotili na úrovni štandardných priestorových územnosprávnych jednotiek regionálnej úrovne LAU 1 (okresy). Mestské okresy Bratislava a Košice boli zlúčené do jedného celku, keďže turista neprichádza do mestského okresu, ale do mesta, a je len evidovaný na území toho mestského okresu, v ktorom sa ubytoval. Vyhodnocované priestorové jednotky (okresy a mestá Bratislava a Košice) budeme ďalej v texte označovať aj pojmom regióny.

Vizuálnym výstupom našich výpočtov je séria šiestich máp, ktoré znázorňujú priestorové rozloženie návštevnosti v regiónoch Slovenska turistami z Česka, Poľska a Nemecka v oboch sledovaných obdobiach. V záujme porovnateľnosti hodnôt zobrazeného ukazovateľa sme vo všetkých mapách použili rovnakú stupnicu. To nám umožnilo nielen postihnúť priestorové rozloženie návštevnosti Slovenska turistami z tej-ktorej krajiny a jej zmenu, ale aj porovnávať intenzitu návštevnosti turistami z Česka, Poľska a Nemecka navzájom.

Tvorba mapových vizualizácií bola realizovaná v programe ArcGIS ver. 9.2. s využitím voľne dostupných vektorových podkladov z ÚGKK (2016). Izogradačné mapy (obr. 5) boli vytvorené exaktnou interpolačnou metódou regularizovanej spline krivky, ktorá je z hľadiska vstupných hodnôt a vizualizácie hladkého priebehu

hu izočiari najvhodnejšia (Kaňuk 2015). Hraničné hodnoty intervalov izogradečného povrchu, v súlade s metodikou podľa Pravdu a Kusendovej (2007), zodpovedajú prirodzeným zlomom v postupnosti hodnôt priemernej návštevnosti turistami z Česka, ktoré dosahovali v oboch obdobiach najväčšie variačné rozpätie. Počty turistov z Česka pri určovaní hraničných hodnôt intervalov sme použili aj so zreteľom na ich najvyššiu početnosť zo sledovaných skupín návštevníkov v oboch obdobiach. Zvolené hranice sú zároveň blízke prirodzeným zlomom v postupnosti hodnôt priemernej návštevnosti turistami z ostatných dvoch štátov.

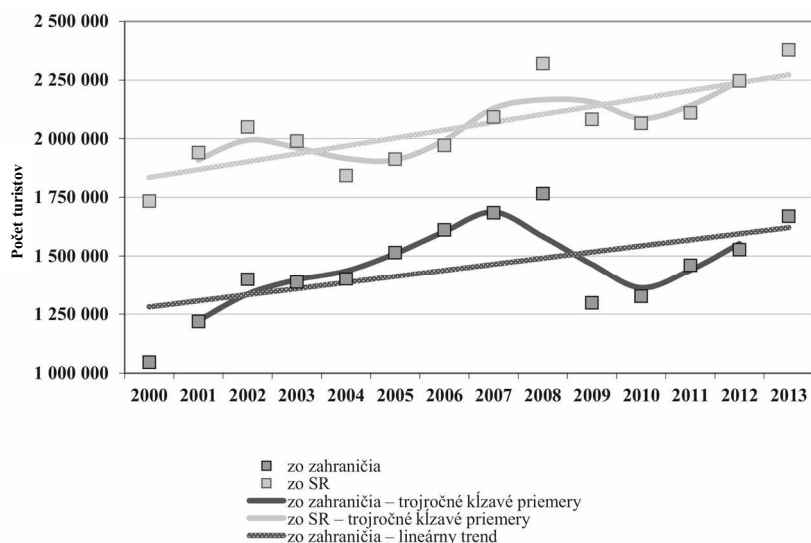
Z obr. 5 je na prvý pohľad zrejmé, že regióny Slovenska nie sú turistami z jednotlivých krajín navštevované rovnako intenzívne. Kým hlavné mesto a okresy Poprad či Piešťany sú atraktívne pre návštevníkov zo všetkých troch záujmových štátov, do niektorých ďalších okresov prúdia vo väčšom počte turisti len z jednej, prípadne dvoch krajín a nájdu sa aj regióny, ktoré sú turistami z predmetných štátov navštevované len v zanedbateľnej miere. V ďalšom kroku sme sa preto pokúsili predstaviť syntetický pohľad na návštevnosť okresov SR turistami z troch sledovaných krajín sumárne (obr. 6). Dôležitým prvkom bola voľba kritéria pre zaradenie okresu (mesta) k regiónom s významnou návštevnosťou. Za región významne navštevovaný turistami z danej krajiny bol považovaný ten, v ktorom priemerný ročný počet návštevníkov v sledovanom období dosiahol hranicu minimálne 800 osôb. Táto hranica zodpovedá približne jednej tisícine priemerného ročného počtu turistov, ktorí prišli na Slovensko zo všetkých troch štátov spolu a platí rovnako pre obe hodnotené obdobia. Hodnota 800 je zároveň dobre čitateľná v izolíniových mapách (obr. 5), vďaka čomu bude syntetický pohľad korešpondovať s priestorovým rozložením návštevníkov z Česka, Poľska a Nemecka jednotlivo.

VÝVOJ ZAHRANIČNEJ NÁVŠTEVNOSTI SLOVENSKA

Viacere globálne trendy sa v súčasnosti vo väčšej či menšej miere prejavujú aj vo vývoji turizmu na Slovensku. Podľa Petrika (2006) sú v prostredí Slovenska najviac viditeľné nasledujúce trendy: 1) nárast záujmu o kvalitu, luxus, pohodlie a bezpečnosť, 2) záujem o oddych, wellness pobyty a pobyty v kúpeľoch, ale tiež o aktívnu dovolenku, 3) dopyt po produktoch pre jednu osobu, 4) tlak na vytváranie ponuky cenovo dostupných produktov, 5) nárast záujmu o víkendové, resp. krátkodobé pobyty v zahraničí, 6) v strednej a východnej Európe nárast individuálne organizovaných dovolení zameraných na kultúru, umenie a históriu, 7) spokojnosť zákazníkov odzrkadľujúca sa v ich opakovanom návrate, 8) zvyšovanie záujmu o osobnejší prístup v poskytovaní služieb (malé rodinné podniky) a 9) klesajúci záujem o sprostredkovanie dovolenky oproti zvýšenému záujmu o nákup dovolenky cez internet.

V štruktúre účastníkov cestovného ruchu Slovenska prevládajú dlhodobo domáci turisti. V 80. rokoch minulého storočia tvorili dokonca viac ako tri štvrtiny všetkých návštevníkov Slovenska (Kasagranda 2015). Kým ich celkový počet sa v prvej dekáde nového tisícročia pohybuje okolo 2 miliónov ročne, počet zahraničných je o štvrtinu nižší a za skúmané obdobie dosahuje v priemere okolo 1,5 milióna osôb ročne (obr. 1). Vývojový trend domácej návštevnosti je pozitívny (rastúci), zatiaľ čo pri trende vývoja zahraničnej návštevnosti môžeme z dlhodobého hľadiska hovoriť o mierne pomalšom raste. Ak by sa rovnaký trend zachoval v dlhodobom horizonte, môžeme očakávať zníženie podielu cudzincov z celkového počtu turistov na Slovensku.

Mimoriadne pozitívny vývoj zahraničnej návštevnosti bol zaznamenaný od roku 2004 (obr. 1), čo možno vysvetliť jednak ako dôsledok vstupu Slovenska do EÚ, jednak prístupím Slovenska k Schengenskej dohode. Schengenská dohoda umožňuje jednoduchší pohyb osôb a zahraničných návštevníkov medzi členskými krajinami. Palatková a Zichová (2011) zdôrazňujú, že vplyv vstupu do EÚ na aktívny zahraničný cestovný ruch je z pohľadu nárastu ukazovateľov dopytu preceňovaný. Autorky vidia význam vstupu do EÚ pre domáci aj zahraničný cestovný ruch skôr v čerpaní finančných prostriedkov cez programy spojené najmä s politikou hospodárskej a sociálnej súdržnosti EÚ. S uvedeným názorom možno súhlasiť, lebo na území Slovenska boli tieto finančné prostriedky okrem iného využité aj na dobudovanie a skvalitnenie infraštruktúry turizmu.

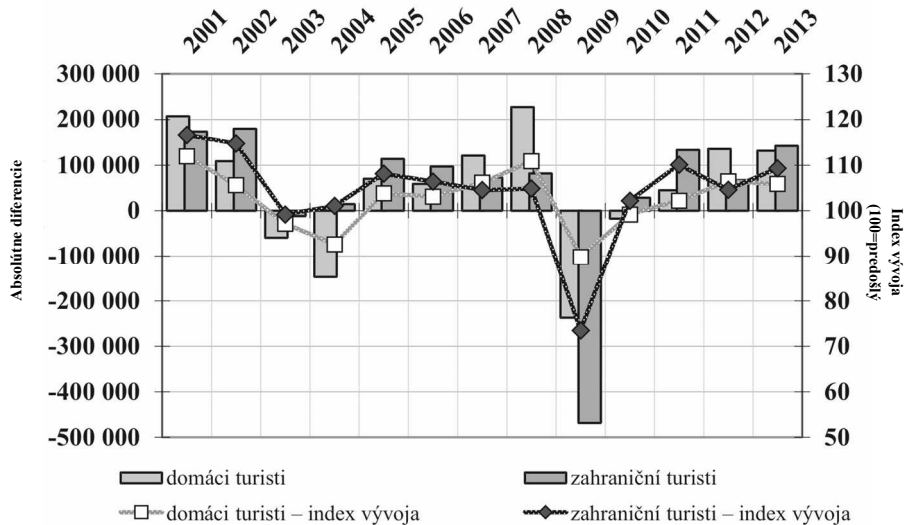
Obr. 1. Vývoj počtu zahraničných a domácich turistov na Slovensku v rokoch 2000 – 2013

Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013), vlastné výpočty.

Nárast objemu návštevnosti Slovenska pokračoval do roku 2008, v ktorom bolo zaznamenané maximum počtu zahraničných turistov nielen v celom skúmanom období, ale aj v histórii samostatného Slovenska. Podľa údajov ŠÚ SR (2001 – 2013) v roku 2008 navštívilo Slovensko celkovo viac ako 4 milióny turistov, z toho vyše 1,7 milióna cudzincov. V roku 2009 však došlo k prudkému poklesu návštevnosti predovšetkým zo zahraničia. Kým počet domácich návštevníkov poklesol o 10 %, medziročný pokles zahraničnej návštevnosti predstavoval viac ako 26 % (obr. 2).

Dôvodom takého intenzívneho poklesu bola kombinácia viacerých faktorov. Predovšetkým globálna hospodárska kríza spôsobila celosvetový pokles záujmu o zahraničný cestovný ruch. V roku 2009 sa prejavila aj v objemoch slovenského turizmu. Okrem toho nemalý vplyv na výkony slovenského turizmu mal vstup Slovenska do eurozóny a zavedenie eura od 1. januára 2009, čo predražilo pobyt na Slovensku najmä turistom zo susedného Česka, Poľska a Maďarska, pričom práve

oni patria dlhodobo k najpočetnejším návštevníkom Slovenska. Po roku 2009 je badateľný opäť postupný nárast domácej aj zahraničnej návštevnosti (obr. 1). Napriek tomu počet zahraničných turistov v roku 2013, keď Slovensko navštívilo necelých 1,67 milióna cudzincov, bol stále o 96 tisíc osôb nižší ako v roku 2008.

Obr. 2. Zmeny v návštevnosti Slovenska v rokoch 2001 – 2013

Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013), vlastné výpočty.

ŠTRUKTÚRA ZAHRANIČNEJ NÁVŠTEVNOSTI SLOVENSKA POĎĽA ZDROJOVÉHO ŠTÁTU

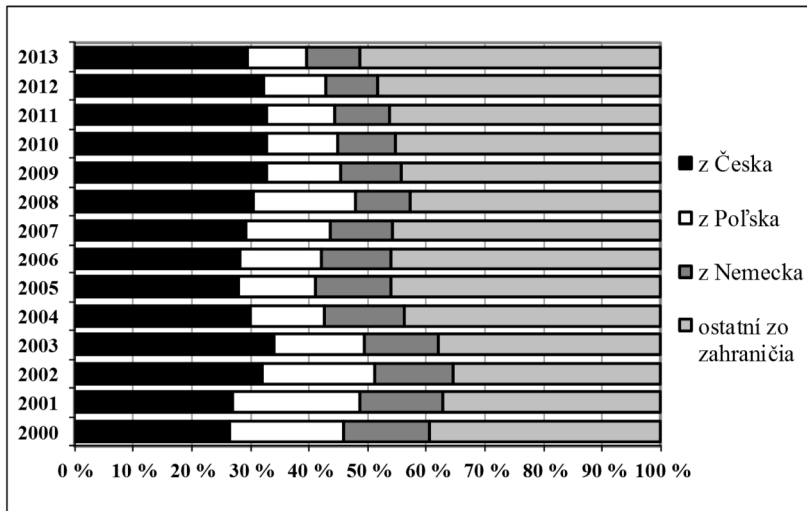
Zaujímavým geografickým aspektom zahraničnej návštevnosti Slovenska je štruktúra návštevníkov podľa krajiny pôvodu. K najvýznamnejším skupinám zahraničných návštevníkov Slovenska, aj celého Československa – ako zdôrazňuje Johnson (1995), v minulosti patrili najmä obyvatelia bývalých socialistických krajín. Po politických a ekonomických zmenách na konci 80. rokov minulého storočia sa štruktúra návštevníkov začala postupne meniť. Jordan (1992) uvádza, že nemožno očakávať zvýšený záujem od turistov z týchto krajín, pretože hoci patria k tradičným návštevníkom Slovenska, aj im sa otvorili hranice a stávajú sa pre nich zaujímavejšie destinácie, do ktorých počas minulého režimu nemali prístup. Johnson (1995) naopak poukazuje na to, že priestor strednej Európy sa po politických zmenách stáva atraktívnym aj pre obyvateľov západoeurópskych krajín. To všetko sa čiastočne prejavilo v súčasnej štruktúre zahraničných turistov na Slovensku podľa zdrojovej krajiny. Ako pozitívny trend vo vývoji štruktúry zahraničných turistov na Slovensku možno vnímať pokles podielu troch najpočetnejších skupín návštevníkov zo 60 % v roku 2000 na necelých 50 % v roku 2013 (obr. 3), čo naznačuje rozšírenie palety štátov, z ktorých k nám turisti prichádzajú. Výraznejšiu zmenu v štruktúre zahraničných turistov evidujeme od roku 2004, keď sa vďaka vstupu Slovenska do EÚ zvýšila jeho dôveryhodnosť v očiach zahraničných turistov. Napriek tomu takmer 30 % zahraničnej návštevnosti Slovenska tvoria stále turisti z Česka. Ak k nim pripočítame turistov z Nemecka a Poľska, zistíme, že tieto tri

skupiny pokrývajú takmer celú polovicu objemu zahraničného turizmu. Z ostatných krajín v celom sledovanom období priemerne 5,6 % pripadá na turistov zo susedného Maďarska. Práve tí sú skupinou s najvýraznejšie klesajúcim trendom vývoja v celom sledovanom období. Kým v roku 2006 ich prišlo na Slovensko takmer 122 tisíc a tvorili vyše 7,5 % zo všetkých cudzincov, v roku 2013 to bolo už len necelých 69 tisíc a predstavovali už len 4,1 % (ŠÚ SR 2001 – 2013). Viac ako trojpercentný priemerný podiel z celkovej zahraničnej návštevnosti majú ešte návštevníci z Rakúska, Talianska a Spojeného kráľovstva. Medzi skupiny s rastúcim trendom vývoja môžeme zaradiť turistov z Ukrajiny, ktorých podiel zo všetkých zahraničných návštevníkov vzrástol z 1,3 % v roku 2004 (vyše 18 tisíc) na takmer 5 % v roku 2013 (necelých 80 tisíc návštevníkov). Rastúci trend vývoja v posledných rokoch pozorujeme aj pri návštevníkoch z Ruska, zo Spojených štátov a zo Španielska.

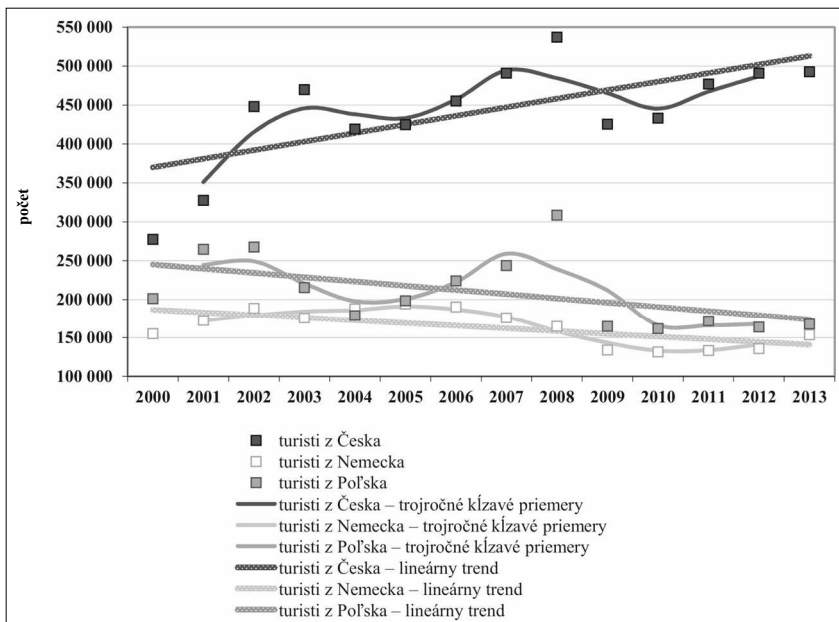
Vzhľadom na skutočnosť, že dlhodobu najväčší podiel z celkovej zahraničnej návštevnosti Slovenska, ako konštatoval aj Kasagrand (2015), tvoria návštevníci z Česka, Poľska a Nemecka, zaslúžia si tieto tri skupiny turistov špeciálnu pozornosť.

Celkový vývojový trend s najvyšším rastom v celom sledovanom období zaznamenávame práve u návštevníkov z Česka. Ich podiel z celkovej zahraničnej návštevnosti vzrástol z 26 % v roku 2000 na takmer 30 % v roku 2013 (obr. 3), čo v absolútnych počtoch predstavuje nárast o vyše 215 tisíc osôb českej klientely na Slovensku (obr. 4). V celom sledovanom období k medziročnému poklesu došlo len v rokoch 2004 a 2009. Zaujímavé je, že hoci v roku 2004 bol zaznamenaný zvýšený počet vycestovaní z Česka do zahraničia (Palatková a Zichová 2011), počet českých turistov na Slovensku poklesol. Dôvodom môže byť zjednodušenie cestovania v rámci krajín EÚ po vstupe Česka do Európskej únie, čím sa zvýšil záujem Čechov o iné destinácie. Počet českých turistov mohla čiastočne zredukovať aj veterná kalamita v novembri v roku 2004 vo Vysokých Tatrách. Po roku 2004 sa však postupne na Slovensko vracia čoraz viac turistov z Česka. V roku 2008 ich počet presiahol pol milióna osôb (obr. 4). Výrazný medziročný pokles v roku 2009 bol predovšetkým dôsledkom ekonomickej krízy. Dopyt obyvateľov Česka po zahraničnom cestovnom ruchu poklesol nielen vo vzťahu k Slovensku, ale aj celkovo (Palatková a Zichová 2011). Menší záujem z ich strany o Slovensko bol tiež znásobený spomínaným zavedením eura na Slovensku. Od roku 2010 záujem turistov z Česka o Slovensko každoročne rastie a – ako konštatujú Palatková a Zichová (2011) vychádzajúc z oficiálnych údajov ČSÚ – Slovensko patrí po Chorvátsku k najobľúbenejším zahraničným destináciám obyvateľov Česka.

Naopak, najnepriaznivejší celkový vývojový trend v celom sledovanom období vykazujú návštevníci z Poľska. V ich ročných počtoch na Slovensku v sledovanom období sú badateľné pomerne veľké výkyvy s celkovým klesajúcim trendom. Ich podiel zo všetkých cudzincov prichádzajúcich na Slovensko sa znížil z necelých 22 % v roku 2001 na 10 % v roku 2013 (obr. 3), čo v absolútnych počtoch znamená pokles o takmer 100 tisíc osôb (obr. 4). Výraznejší pokles turistov z Poľska pozorujeme najmä v rokoch 2003 a 2004. V ďalšom období sa záujem poľských turistov o Slovensko postupne zvyšoval a v roku 2008 ich počet na Slovensku dosiahol historické maximum (vyše 308 tisíc). Naopak, najvýraznejší úbytok bol zaznamenaný v roku 2009, keď medziročne poklesol počet Poliakov na Slovensku o viac ako 140 tisíc. Dôvody takého výrazného poklesu sú podobné ako u návštevníkov z Česka, s tým rozdielom, že záujem poľských turistov o Slovensko od roku 2009 sa medziročne výraznejšie nezvyšuje.

Obr. 3. Podiely turistov z Česka, Poľska a Nemecka na Slovensku v rokoch 2000 – 2013
Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013a), vlastné výpočty.

Obr. 4. Počty turistov z Česka, Poľska a Nemecka na Slovensku v rokoch 2000 – 2013
Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013a), vlastné výpočty.

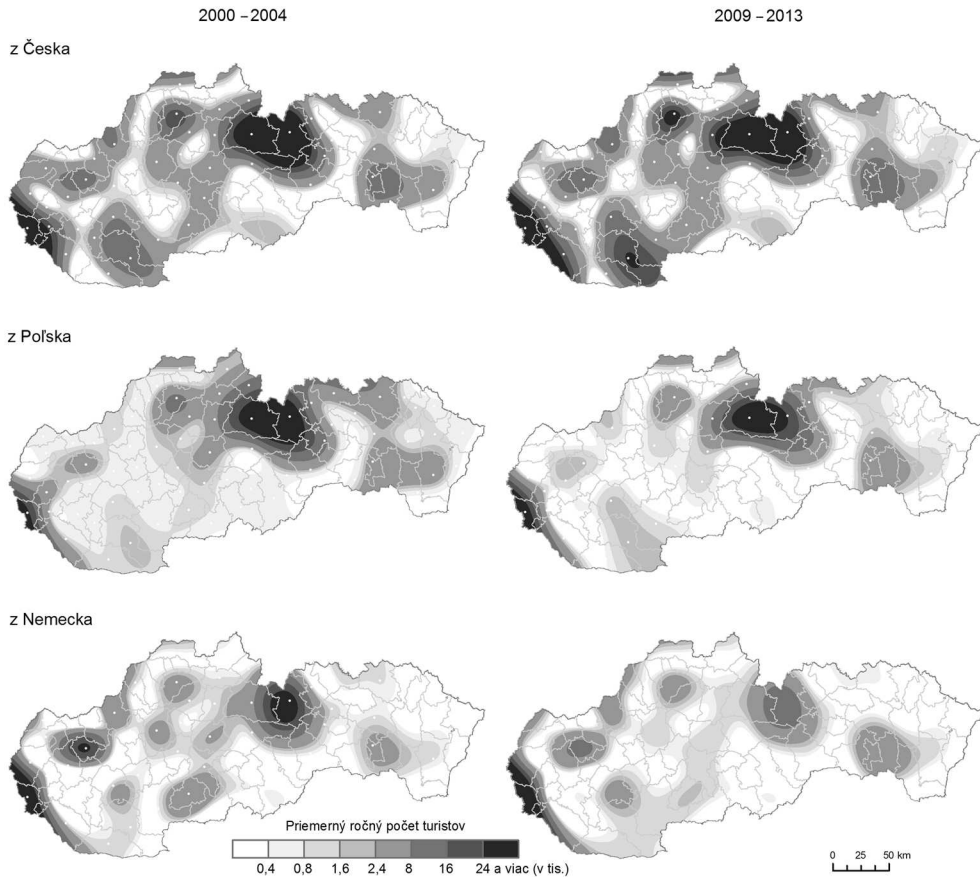
Spomedzi sledovaných skupín návštevníkov Slovenska sa najstabilnejším javí vývoj počtu turistov z Nemecka. V rokoch 2000 až 2008 sa pohyboval ich počet v intervale 150 až 200 tisíc. Vzhľadom na dlhodobý medziročný pokles (od roku

2005 až do roku 2010) môžeme konštatovať celkový klesajúci trend vývoja počtu nemeckých turistov na Slovensku. Ide predovšetkým o pokles rekreačných a kúpeľných turistov (podrobnejšia priestorová analýza údajov ukázala, že pokles bol zaznamenaný predovšetkým v regiónoch s rekreačným a kúpeľným turizmom). Po prijatí eura Slovensko aj pre obyvateľov Nemecka stratilo atraktivitu lacnej zahraničnej destinácie.

PRIESTOROVÁ ŠTRUKTÚRA VYBRANÝCH SKUPÍN ZAHRANIČNÝCH TURISTOV NA SLOVENSKU

Priestorové rozloženie zahraničnej návštevnosti na území Slovenska nie je rovnomerné. Mohli by sme hovoriť o jej výraznejšej koncentrácii v porovnaní s koncentráciou celkovej návštevnosti, ktorú znižuje relatívne rovnomerné rozloženie návštevnosti domácej (Rybanská 2014). Na nerovnomerne rozmiestnené výkony turistického priemyslu a ich vysokú koncentráciu poukazujú vo svojich výskumoch napr. aj Kuszewska (1992) na území Poľska alebo Pearce (1995) na území Nového Zélandu, Malajzie a Škótska. Viac ako tretina zahraničných návštevníkov Slovenska prichádza do Bratislavy prevažne zo služobných dôvodov. Atraktivitu hlavného mesta zvyšuje, aj na slovenské pomery, dostatočná ponuka hotelových kongresových kapacít. Druhou najnavštevovanejšou destináciou Slovenska sú Vysoké Tatry, ktoré spolu s regiónom Liptova tvoria najdôležitejšie územie nášho rekreačného cestovného ruchu. K nim treba priradiť Piešťany, ako najvýznamnejšie stredisko kúpeľného cestovného ruchu. Uvedené regióny sú prirodzene aj v centre pozornosti troch najpočetnejších skupín zahraničných návštevníkov, na ktorých vývoj teritoriálnej štruktúry sa zameriavame.

V ostatných rokoch sme zaznamenali celkový rastúci záujem Čechov o Slovensko, predovšetkým o Bratislavu, ale aj o niektoré kúpele a strediská horskej (najmä Liptov a Tatry) a letnej rekreácie. Návštevníci z Česka sa vyznačujú najrovnomernejšou teritoriálnou štruktúrou (Rybanská 2014). Českými návštevníkmi najvyhľadávanejšie boli v celom sledovanom období mesto Bratislava a okresy Poprad a Liptovský Mikuláš, z ktorých každý navštívilo priemerne viac ako 40 tisíc českých turistov ročne. Najvýznamnejší nárast zaznamenala Bratislava, a naopak najvýraznejší pokles okres Poprad (obr. 5). V rokoch 2000 – 2004 navštívilo ročne viac ako 8 tisíc turistov z Česka okrem spomínaných území iba mesto Košice a okresy Žilina, Senec, Nové Zámky, Piešťany, Trenčín a Spišská Nová Ves. V rokoch 2009 – 2013 k nim pribudli aj okresy Ružomberok, Dunajská Streda a Nitra. Okres Spišská Nová Ves s priemerným počtom príchodov 7 292 osôb ročne sa udržal v tesnom závese za najatraktívnejšími regiónmi. Najväčší nárast záujmu okrem Bratislavy zaznamenali okresy Ružomberok, Dunajská Streda a Nové Zámky (rádovo o 12 až 15 tisíc turistov ročne). Pokles evidujú okresy Senec a Šaľa (o viac ako 4 tisíc) a najmä už spomínaný Poprad, ktorý stratil viac ako 11 tisíc návštevníkov z Česka. Celkovo možno konštatovať, že okrem hlavného mesta, kam smeruje najviac návštevníkov zo zahraničia celkovo, turisti z Česka najviac navštevujú Vysoké Tatry, Liptov, regionálne centrá a strediská letného turizmu. Čoraz obľúbenejšie sú u našich západných susedov strediská Dunajská Streda a Veľký Meder v okrese Dunajská Streda a Štúrovo a Podhájska v okrese Nové Zámky.

Obr. 5. Návštevnosť regiónov Slovenska turistami z vybraných štátov v obdobiach rokov 2000 – 2004 a 2009 – 2013

Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013a), vlastné výpočty.

Dlhodobo najviac návštevníkov z Poľska na Slovensku evidujeme v Bratislave a v okresoch severného Slovenska, prípadne v Košiciach a okolí. Podobne ako pri návštevníkoch z Česka, aj u Poliakov platí, že (v počte vyššom ako 20 tisíc ročne) navštevujú Bratislavu a okresy Poprad a Liptovský Mikuláš. Už spomínaný pomerne nepriaznivý vývoj počtu poľských turistov na Slovensku je viditeľný vo viacerých regiónoch (obr. 5). Kým v rokoch 2000 – 2004 viac ako 8 tisíc návštevníkov priemerne ročne prišlo z Poľska, okrem spomínaných troch najnavštevovanejších území, ešte do troch okresov (Tvrdosín, Žilina a Spišská Nová Ves), v rokoch 2009 – 2013 sa k trom najnavštevovanejším pridal len okres Ružomberok, aj to s výrazným úbytkom. V porovnaní s rokom 2008, keď tento okres navštívilo 16 tisíc turistov z Poľska, v roku 2013 bola jeho návštevnosť iba polovičná. Výraznejší nárast v počte návštevníkov sme zaznamenali len v Bratislave (približne o 7,5

tisíc) a na Liptove (rádovo o 2 tisíc v okresoch Ružomberok a Liptovský Mikuláš). Naopak, najviac poľských turistov ubudlo z Tatier (v okrese Poprad pokles až o viac ako 13 tisíc), z Oravy (Tvrdošín a Dolný Kubín) a z okresov severného a východného Slovenska (Bardejov, Spišská Nová Ves, ale aj Stará Ľubovňa, Kežmarok a Michalovce), tiež z okresov Martin a Pezinok. Táto zmena v priestorovej štruktúre indikuje u návštevníkov z Poľska klesajúci záujem predovšetkým o rekreačný turizmus na Slovensku.

Priestorová štruktúra návštevníkov z Nemecka je, podobne ako u poľských turistov, vysoko koncentrovaná. Nemci dlhodobo najväčší záujem prejavujú o najvýznamnejšie destinácie cestovného ruchu na Slovensku – Bratislavu, Tatry a kúpeľné miesta (obr. 5). Viac ako 25 tisíc návštevníkov ročne na začiatku sledovaného obdobia v rokoch 2000 – 2004 zaznamenávajú okrem Bratislavy okresy Poprad a Piešťany, na konci sledovaného obdobia v rokoch 2009 – 2013 je to už iba hlavné mesto. Okrem spomínaných troch regiónov žiaden ďalší nenavštívilo v priemere viac ako 8 tisíc návštevníkov z Nemecka ročne. Bratislava, ako jediné územie na celom Slovensku, zaznamenala výraznejší nárast počtu nemeckých návštevníkov o takmer 6 tisíc ročne. Mierny nárast záujmu (o viac ako tisíc turistov ročne) je viditeľný iba v Košiciach a v niektorých strediskách západného Slovenska (v okresoch Trnava, Malacky, Skalica a Nitra). Naopak, najväčší pokles záujmu vykazujú strediská v okresoch Poprad (o viac ako 16 tisíc ročne) a Piešťany (o viac ako 15 tisíc ročne). Zo strany návštevníkov z Nemecka poklesol záujem predovšetkým o kúpeľný a liečebný turizmus (okrem Piešťan pokles návštevnosti zaznamenali aj okresy Krupina, Trenčín a Prievidza) a o rekreačný letný a zimný turizmus (okrem Popradu aj okresy Liptovský Mikuláš, Banská Bystrica a Brezno).

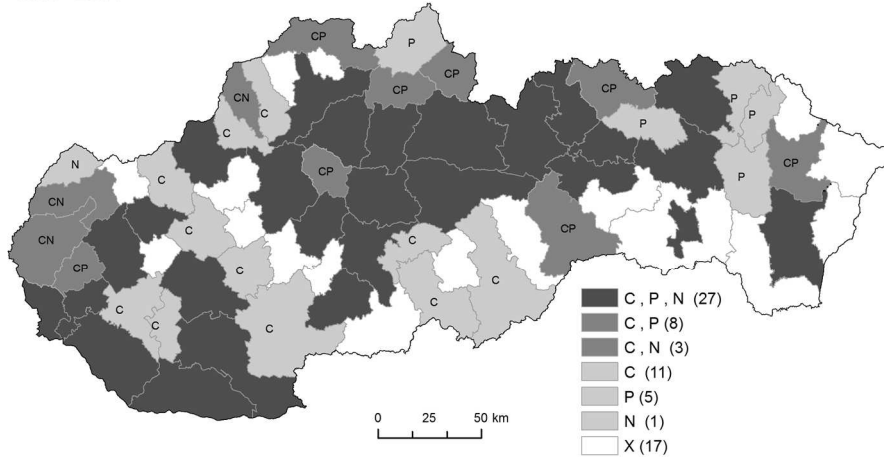
SYNTETICKÉ HODNOTENIE PRIESTOROVEJ ŠTRUKTÚRY VYBRANÝCH SKUPÍN TURISTOV NA SLOVENSKU

Kým v predchádzajúcej časti sme sa zamerali na územia a regióny Slovenska, o ktoré prejavuje záujem najväčší objem návštevníkov z Česka, Poľska a Nemecka, v tejto časti sa budeme zaoberať aj regiónmi, ktoré zostávajú viac-menej mimo pozornosti všetkých troch záujmových skupín návštevníkov. Za významný počet návštevníkov regiónu sme považovali, ako bolo spomenuté, 800 a viac turistov priemerne ročne, čo pri priemernom počte prenocovaní zahraničných turistov 2,8 noci znamená šesť návštevníkov denne na území jedného okresu z jednej krajiny. Nie je to vysoký počet turistov, voľba kritéria však bola prispôbená celkovej nízkej zahraničnej návštevnosti väčšiny slovenských okresov (až deväť okresov nenavštívilo priemerne ročne celkovo ani 1 000 zahraničných turistov za celé skúmané obdobie rokov 2000 – 2013).

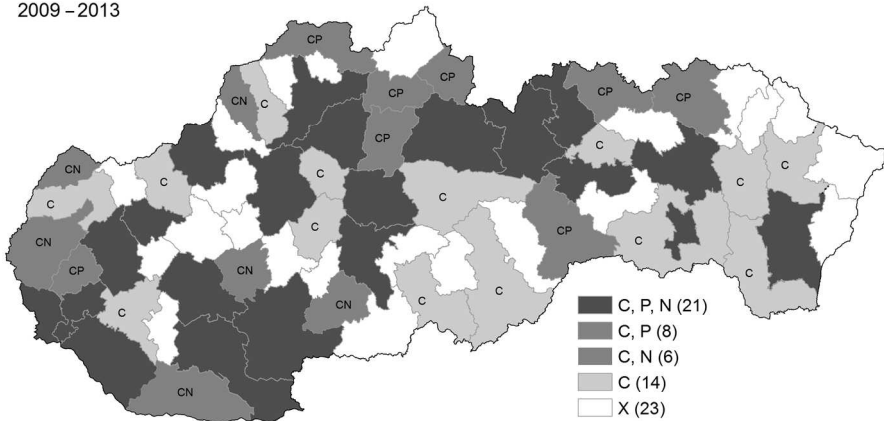
V období rokov 2000 – 2004 sme mali na Slovensku celkovo 27 regiónov, ktoré môžeme považovať za významnejšie navštevované turistami zo všetkých troch sledovaných štátov (obr. 6). Tvoria priestorovo kompaktný celok pokrývajúci oblasť najvyšších pohorí – Tatier, Nízkych Tatier, Veľkej a Malej Fatry s výnimkou okresu Turčianske Teplice, ktorý nemá nemeckú klientelu. Výbežkami tohto zoskupenia sú okresy Trenčín na západe, okresy Krupina a Zvolen na juhu a polmesiac okresov Spišská Nová Ves, Levoča, Prešov a Bardejov na východe. Druhým kompaktnjším zoskupením okresov s významnou návštevnosťou zo všetkých troch štátov, je prstenec okresov na juhozápadnom Slovensku od Piešťan cez Trnavu, Senec, Dunajskú Stredú, Komárno a Nové Zámky až po Nitru, ku ktorému sa

primkýna i hlavné mesto. Do tejto kategórie sa tiež zaradili izolovane stojace Košice a okres Michalovce.

2000 – 2004

2009 – 2013

Obr. 6. Typológia regiónov Slovenska podľa návštevnosti turistami z vybraných štátov v obdobiach rokov 2000 – 2004 a 2009 – 2013

Zdroj: ŠÚ SR (2001 – 2013a), vlastné výpočty.

Vysvetlivky: Typ regiónu významne navštevovaného turistami podľa krajiny ich pôvodu: C – z Česka, P – z Poľska, N – z Nemecka a X – bez významnej návštevnosti.

Za región významne navštevovaný turistami z daného štátu bol považovaný okres (v prípade Bratislavy a Košíc celé mesto) s priemerným ročným počtom turistov 800 a viac v hodnotenom období.

Na druhej strane, 17 okresov sa v období rokov 2000 – 2004 zaradilo do kategórie bez významnej návštevnosti, čo znamená, že priemerný ročný počet turistov zo žiadnej z uvedených krajín nepresiahol v danom období hranicu 800 osôb. Väčšina (9) z nich sú okresy na južnom a východnom Slovensku a sú súčasťou Korcom (2005) identifikovaných ekonomicky a sociálne zaostávajúcich oblastí Slovenska

na prelome tisícročí. Do uvedenej kategórie ešte patrí súvislý pás štyroch okresov od Banskej Štiavnice cez Žarnovicu a Partizánske po Bánovce nad Bebravou a solitérne rozmiestnené okresy Hlohovec, Myjava, Púchov a Bytča. Viaceré z nich patria k periférnym regiónom Slovenska a k územiám s menej vyspelou dopravnou infraštruktúrou (Hornák 2004).

V sledovanom období sme zaznamenali 17 okresov, ktoré boli zaujímavé pre návštevníkov iba z jedného z trojice zdrojových štátov. V najzápadnejšom okrese (Skalica) to boli turisti z Nemecka. Severne lokalizované okresy spadajúce do tejto kategórie boli cieľom návštevy významnejšieho počtu turistov z Poľska a ostatné zaznamenali dostatočne významnú českú klientelu.

Obr. 6 znázorňuje regióny s významnejšou návštevnosťou vybraných skupín zahraničných turistov v rokoch 2009 – 2013 má v porovnaní s predošlým hodnoteným obdobím mozaikovitejší vzhľad. Jednoduchšie vysvetlivky mapy naznačujú pokles typologickej diverzifikovanosti. Kým v období rokov 2000 – 2004 sme mali zastúpených sedem z ôsmich možných typov regiónov (chýbala kombinácia významného počtu návštevníkov z Poľska a z Nemecka, lebo ak okres navštívil významnejší počet návštevníkov zo spomínaných dvoch štátov, potom sme tam zároveň zaznamenali vyššiu návštevnosť z Česka), v období rokov 2009 – 2013 počet typov regiónov poklesol na päť. Kategória chýbajúca v staršom období sa neobjavila ani v novšom a bez zastúpenia zostal aj typ s významným počtom návštevníkov len z Nemecka a len z Poľska.

Za nepriaznivý vývoj možno považovať nárast počtu okresov bez významnej návštevnosti v sledovanom období zo 17 na 23, čo predstavuje takmer tretinu zo všetkých skúmaných regiónov. Prevažná väčšina okresov, ktoré patrili do kategórie bez významnej návštevnosti v rokoch 2000 – 2004, v nej zostala aj v období rokov 2009 – 2013 s výnimkou okresov Trebišov a Košice-okolie, ktorým sa podarilo pritiahnúť záujem českých návštevníkov. K okresom bez významnej návštevnosti sa však zaradilo osem ďalších, a to z dôvodu straty českej klientely (Ilava, Šaľa, Topoľčany a Detva) a straty záujmu poľských turistov (Námestovo, Sabinov, Svidník a Stropkov).

Pozitívne nemôžeme hodnotiť ani zníženie početnosti skupiny regiónov, ktoré boli významne navštevované turistami zo všetkých troch krajín (z 27 na 21). Z uvedenej kategórie vypadli Ružomberok a Bardejov (strata nemeckých návštevníkov), Komárno a Krupina (strata poľských návštevníkov) a Brezno, Žiar nad Hronom a Levoča (strata poľskej i nemeckej klientely). Skupinu najviac navštevovaných okresov rozšírili iba Levice, ktoré okrem českých návštevníkov pritiahli viac turistov z ostatných dvoch štátov. Ani jeden z 21 regiónov nie je súčasťou najzaostalejších oblastí Slovenska z roku 2009 identifikovaných v práci Korca a Polónyovej (2011).

V ďalšom kroku analýzy sme upriamili pozornosť na kvantitatívne zachytenie najväčších zmien v návštevnosti okresov Slovenska turistami z Česka, Poľska a Nemecka medzi porovnávanými obdobiami v syntetickom pohľade. Za významné sme považovali zmeny v priemernej ročnej návštevnosti regiónu turistami z danej krajiny presahujúce 800 osôb (nárast alebo pokles). Výsledky tejto podrobnejšej analýzy zachytáva tab. 1, v ktorej je možné sledovať posuny v návštevnosti regiónov medzi tromi sledovanými skupinami turistov súčasne. Až 29 okresov Slovenska v uvedenom období nezaznamenalo výraznú zmenu v návštevnosti ani u jednej skupiny návštevníkov. Viac ako 800 turistov priemerne ročne z každej

z uvedených krajín získala iba Bratislava. Naopak, stratu záujmu všetkých troch sledovaných skupín turistov presahujúcu 800 osôb priemerne ročne z každej zo zdrojových krajín zaznamenali okresy Poprad a Brezno, ktoré podľa Korca a Polónyovej (2011) patrili v roku 2009 medzi zaostávajúce regióny tretieho a druhého typu, čiže nie najohrozenejšie. Môžeme sa domnievať, že za poklesom záujmu o rekreačný turizmus v horskom prostredí Tatier a Nízkych Tatier je široká ponuka možností rekreácie v rakúskych Alpách, v súčasnosti už za porovnateľné ceny. Vyššia početnosť okresov v časti schémy vyhradenej pre znázornenie významnej straty návštevníkov z Poľska (28 okresov) indikuje, že práve táto časť zahraničnej klientely v sledovanom období zaznamenala najnepriaznivejší vývoj.

Tab. 1. Zmeny v priemernej ročnej návštevnosti regiónov Slovenska turistami z Česka, Poľska a Nemecka, komparácia období rokov 2000 – 2004 a 2009 – 2013

Zmeny medzi obdobiami 2000 – 2004 a 2009 – 2013		C – zisk	C – bez zmien	C – strata	Počet regiónov spolu
P – zisk	N – zisk	Bratislava			1
	N – bez zmien	Ružomberok			1
	N – strata		Liptovský Mikuláš		1
P – bez zmien	N – zisk		Malacky, Trnava		2
	N – bez zmien	Zvolen, Čadca, Prešov, Zlaté Moravce, Nové Zámky, Levice	29*	Šaľa, Senica	8+29
	N – strata	Prievidza, Trenčín			2
	N – zisk	Košice, Nitra, Skalica			3
P – strata	N – bez zmien	Pezinok, Turčianske Teplice, Žilina, Dunajská Streda	Stropkov, Svidník, Stará Ľubovňa, Levoča, Sabinov, Námestovo, Tvrdošíň, Žiar nad Hronom, Kežmarok	Bardejov, Dolný Kubín, Rožňava, Michalovce, Martin, Spišská Nová Ves, Senec	20
	N – strata	Krupina, Piešťany	Banská Bystrica	Brezno, Poprad	5
Počet regiónov spolu		19	13+29	11	72

Vysvetlivky:

C – turisti z Česka; P – turisti z Poľska; N – turisti z Nemecka.

zisk – nárast priemernej ročnej návštevnosti o viac ako 800 osôb z danej krajiny medzi obdobiami 2000 – 2004 a 2009 – 2013; strata – pokles priemernej ročnej návštevnosti o viac ako 800 osôb z danej krajiny medzi obdobiami 2000 – 2004 a 2009 – 2013; bez zmien – zmena v priemernej ročnej návštevnosti z danej krajiny medzi obdobiami 2000 – 2004 a 2009 – 2013 je menšia ako 800 osôb.

* okresy bez významnej zmeny v návštevnosti: Bánovce nad Bebravou, Banská Štiavnica, Bytča, Detva, Galanta, Gelnica, Hlohovec, Humenné, Ilava, Komárno, Košice – okolie, Kysucké Nové Mesto, Lučenec, Medzilaborce, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Poltár, Považská Bystrica, Púchov, Revúca, Rimavská Sobota, Snina, Sobrance, Topoľčany, Trebišov, Veľký Krtíš, Vranov nad Topľou a Žarnovica.

ZÁVER

Zahraničný turizmus je považovaný za jednu z najefektívnejších foriem exportu (Michník et al. 1996). Hoci Slovensko bezpochyby patrí medzi krajiny s atraktívnymi predpokladmi rozvoja zahraničného cestovného ruchu, výkony cestovného ruchu tomu stále nezodpovedajú. Napriek tomu, že od začiatku tisícročia zaznamenávame rastúci trend počtu zahraničných turistov, Slovensko stále patrí medzi najmenej navštevované krajiny Európskej únie. Jedným z dôvodov tohto stavu je, že Slovensko, ako relatívne nový štát, svet stále dostatočne nepozná. Napríklad Hall (1998) vo svojej práci venovanej turizmu krajín strednej a východnej Európy venuje osobitnú pozornosť zoskupeniu V4, ku ktorému zaradil Česko, Maďarsko, Poľsko a Slovinsko (!). Preto nie je prekvapivé, že k najpočetnejším zahraničným návštevníkom Slovenska dlhodobo patria návštevníci z okolitých alebo priestorovo nevelmi vzdialených krajín – z Česka, Poľska a Nemecka. Tieto tri skupiny tvoria zhruba polovicu všetkých cudzincov prichádzajúcich na Slovensko. Ich klesajúci podiel z celkovej (rastúcej) zahraničnej návštevnosti Slovenska môžeme hodnotiť ako pozitívny trend, keďže indikuje zvyšujúci sa záujem zo strany návštevníkov z iných krajín. Na druhej strane pokles záujmu poľských a nemeckých turistov o návštevu Slovenska rozhodne nemôžeme hodnotiť pozitívne. S trendom nárastu počtu turistov z Česka môžeme byť viac-menej spokojní.

Zahraničná návštevnosť Slovenska vykazuje vysokú mieru priestorovej koncentrácie, z čoho vyplýva, že mnohé územia zostávajú zo strany zahraničných turistov stále takmer nepovšimnuté. Ide o regióny s nižším potenciálom ponuky a predovšetkým nedostatočnou infraštruktúrou turizmu. Analýza návštevnosti regiónov Slovenska turistami z Česka, Poľska a Nemecka ukázala pomerne veľké variačné rozpätie v počte návštevníkov jednotlivých priestorových jednotiek. Kým Bratislava zaznamenala v oboch obdobiach celkový počet turistov za 5-ročné obdobie presahujúci pol milióna osôb, okres Poltár a Sobrance navštívilo za rovnaké obdobie iba niekoľko stoviek turistov z uvedených krajín.

Rozmiestnenie návštevníkov z každého zo skúmaných troch štátov má isté špecifiká. Kým zo strany turistov z Poľska zaznamenávame klesajúci záujem v smere zo severu na juh územia, v prípade nemeckých turistov záujem klesá západovýchodným smerom. Najrovnomernejšie rozmiestnení na území Slovenska sú návštevníci z Česka.

Syntetický pohľad na rozmiestnenie troch najpočetnejších skupín návštevníkov potvrdil, že na Slovensku je náročné vyčleniť rozlohovo väčšie homogénne regióny cestovného ruchu. Rozmiestnenie okresov s významnejšou zahraničnou návštevnosťou na začiatku aj na konci skúmaného obdobia nepotvrďuje dlhodobějšíu kontinuitu záujmu o tie isté regióny zo strany všetkých troch záujmových skupín turistov. Výnimkami sú turisticky najatraktívnejšie oblasti Slovenska – Bratislava, Vysoké Tatry, Liptov, Piešťany a niektoré ďalšie kúpeľné miesta.

Rozmiestnenie návštevníkov z troch najvýznamnejších zdrojových krajín na Slovensku nekorešponduje s vymedzenými regiónmi cestovného ruchu s medzinárodným významom, ktoré boli vyčlenené v rámci Regionalizácie cestovného ruchu SR (MH SR 2005), pri ktorých predpokladáme najvyššiu zahraničnú návštevnosť. Najdiskutabilnejší je severopovažský región s medzinárodným významom v strednodobom aj dlhodobom horizonte. Niektoré okresy, ktorých väčšina územia bola zaradená do tohto regiónu, podľa výsledkov nášho výskumu patria do kategórie

okresov bez významnejšej zahraničnej návštevnosti (Bytča a Kysucké Nové Mesto), resp. s významnejším záujmom iba zo strany českých turistov (Považská Bystrica).

Najpozitívnejšie zmeny a najväčší nárast záujmu pri všetkých troch skúmaných skupinách návštevníkov od prelomu tisícročí sme zaznamenali v Bratislave, čo v konečnom dôsledku potvrdzuje neustále zvyšujúcu sa priestorovú koncentráciu zahraničných turistov na území Slovenska. Naopak, okres Poprad, ktorý síce stále patrí k trojici najnavštevovanejších regiónov na Slovensku, stratil spomedzi slovenských okresov najväčšie počty turistov zo všetkých troch sledovaných krajín. Celková priemerná ročná strata viac ako 40 tisíc návštevníkov z Česka, Poľska a Nemecka môže byť vnímaná ako alarmujúce číslo, obzvlášť ak vezmeme do úvahy, že priemerná ročná strata všetkých zahraničných turistov v okrese Poprad je ešte o polovicu vyššia.

Čiastočné oživenie cestovného ruchu možno očakávať v súvislosti s akceleráciou činnosti viacerých oblastných a krajských organizácií cestovného ruchu, ktoré začali na Slovensku vznikať od roku 2012 v zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu. Potrebu prijatia tohto zákona odborníci dlhodobo zdôrazňovali. Na oneskorenie jeho prijatia upozornili aj Kučerová a Makovník (2014).

Napriek existencii určitých negatívnych trendov vo vývoji zahraničnej návštevnosti Slovenska, štatistické údaje z rokov 2014 a 2015 o počte zahraničných turistov (takmer 1,6 mil. priemerne ročne), ktorý presahuje priemerný ročný počet zahraničných turistov z oboch nami sledovaných období, nás oprávňujú k určitému optimizmu v oblasti rozvoja nášho zahraničného cestovného ruchu.

Príspevok vznikol v rámci riešeného projektu č. 1/0745/16: Autonómnosť, vzájomná závislosť a interakcie priestorových systémov za podpory Grantovej agentúry VEGA.

LITERATÚRA

- BALÁŽ, V., WILLIAMS, A. M. (2005). International tourism as bricolage: an analysis of Central Europe on the brink of European Union membership. *International Journal of Tourism Research*, 7, 79-93.
- BARTOLOMÉ, A., McALEER, M., RAMOS, V., REY-MAQUIEIRA, J. (2009). A risk map of international tourist regions in Spain. *Mathematics and Computers in Simulation*, 79, 2741-2758.
- BUČEKOVÁ, I. (2013). Bratislava – najvýznamnejšie centrum mestského turizmu na Slovensku. In Buček, J., Korec, P., eds. *Moderná humánna geografia mesta Bratislava: priestorové štruktúry, siete a procesy*. Bratislava (Univerzita Komenského v Bratislave), pp. 171-193.
- CÁKOVI, R. (2013). Cestovný ruch na Slovensku. In Lauko, V. et al., eds. *Geografia Slovenskej republiky. Humánna geografia*. Bratislava (Geo-grafika), pp. 214-253.
- CHEN, X., HUANG, F. (2006). Temporal change of regional disparity in Chinese inbound tourism. *Acta Geographica Sinica – Chinese Edition*, 61, 1271.
- CHUDY - HYSKI, D. (2013). Spatial diversification of foreign tourist traffic in Poland. *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, 2(4), 5-14.
- GAWORECKI, W. W. (2007). *Turystyka*. Warszawa (Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne).
- HALL, D. (1998). Tourism development and sustainability issues in Central and South-Eastern Europe. *Tourism Management*, 19, 423-431.

- HALL, C. M., PAGE, S. J. (2006). *The geography of tourism and recreation – environment, place and space*. London and New York (Routledge).
- HORNER, S., SWARBROOK, J. (2003). *Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času*. Praha (Grada).
- HORNÁK, M. (2004). Súčasný stav a perspektívy vývoja dopravnej infraštruktúry Slovenskej republiky. *Prace Komisji Geografii Komunikacji Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 10, 231-250
- JOHNSON, M. (1995). Czech and Slovak tourism – patterns, problems and prospects. *Tourism Management*, 16, 21-27.
- JORDAN, P. (1992). Slovakia in the scope of Central European tourism – present and outlook. *Geografický časopis*, 44, 2, 105-119.
- KAŇUK, J. (2015). *Priestorové analýzy a modelovanie*. Košice (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta).
- KASAGRANDA, A. (2015). Spatial differentiation and evaluation of tourism performance of Slovakia and its specificities. *Czech Journal of Tourism*, 4, 58-74.
- KOREC, P. (2005). *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 – 2004*. Bratislava (Geografika).
- KOREC, P., POLÓNYOVÁ, E. (2011). Zaostávajúce regióny Slovenska – pokus o identifikáciu a poukázanie na príčiny. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 55, 165-190.
- KOREC, P., BUČEKOVÁ, I. (2012). Bratislava – Slovakia. (kapitola 4). In Cudny, W., Michalski, T., Rouba, R., eds. *Tourism and the transformation of large cities in the post-communist countries of Central and Eastern Europe*. Łódź (Łódzkie Towarzystwo Naukowe), pp. 69-102.
- KRÁLOVICOVÁ, I. (1999). Bratislava ako centrum cestovného ruchu – hodnotenie návštevnosti. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica*, 22, 184-190.
- KRUCZEK, Ž. (2008). Tourism in Europe and the European Union – structure, trends and prediction of development. *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 41, 173-187.
- KROGMAN, A. (2005). *Aktuálne možnosti využitia územia Nitrianskeho kraja z hľadiska cestovného ruchu*. Nitra (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre).
- KUČEROVÁ, J., MAKOVNÍK, T. (2014) Tourism in Slovakia: 'The Best-Kept Secret in Europe'. In Costa, C., Panyik, E., Buhalis, B., eds. *European tourism planning and organisation systems – the EU member states*. Bristol (Channel View Publications), pp. 257-277.
- KULLA, M. (2011) Vybrané aspekty cestovného ruchu na Zemplínskej Šírave. *Geographia Cassoviensis*, 5, 73-78.
- KULLA, M., NEDVIĐOVÁ, N. (2014). Hodnotenie zahraničnej návštevnosti mesta Košice v rokoch 2001 – 2012. In 3. *mezinárodní vědecká konference Cestovní ruch, hotelnictví a lázeňství ve světle vědeckého výzkumu a praxe: sborník recenzovaných příspěvků, Karviná 14 – 15. máj 2014*. Opava (Slezská univerzita v Opavě), pp. 205-214.
- KUSZEWSKA, R. (1992). Foreign tourists visits to Poland in 1980's. *Turyzm*, 1, 113-127.
- LEIDNER, R. (2004). *The European tourism industry: a multi-sector with dynamic markets*. Luxembourg (Office for Official Publications of the European Communities).
- LI, H., CHEN, J. L., LI, G., GOH, C. (2016). Tourism and regional income inequality: evidence from China. *Annals of Tourism Research*, 58, 81-99.
- LU, L., YU, F. L. (2005). A study on the spatial characteristic of provincial difference of tourism economy. *Economic Geography*, 3, 406-410.
- MALACHOVSKÝ, A. (2000). Strategická analýza vývoja cestovného ruchu na Slovensku od roku 1993. *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 33, 17-31.
- MATLOVIČOVÁ, K., KLAMÁR, R., MIKA, M. (2015). *Turistika a jej formy*. Prešov (Prešovská univerzita, Grafotlač Prešov).
- MICHNÍK, Ľ., NOVACKÁ, Ľ., SNIŠČÁK, V. (1996). Vývoj a efekty cestovného ruchu. In Ondriš, L. et al., eds. *Špecifiká a efekty v cestovnom ruchu*. Bratislava (Sprint Vfra), pp. 15-38.

- MH SR (2005). *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*, [Online]. (Ministerstvo hospodárstva SR). Dostupné na: <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=102432> [cit: 08-03-2016].
- NOVACKA, E. (2011). *Cestovní ruch a Evropská Unie*. Praha (Univerzita Jana Amosa Komenského).
- PACHINGEROVÁ, M. (2011). Regionálne disparity a cestovný ruch. In Drábik, P., Červenka, P., Jansová, P., eds. *Vedecké state OF 2011*, [Online]. Bratislava (Vydavateľstvo EKONÓM). Dostupné na: http://sekarl.euba.sk/arl-eu/sk/detail-eu_un_cat-0145603-Vedecke-state-Obchodnej-fakulty-2011/?disprec=1&iset=1 [cit: 08-03-2016].
- PALATKOVA, M. (2012). *Mezinárodní cestovní ruch*. Praha (Grada).
- PALATKOVA, M., ZICHOVA, J. (2011). *Ekonomika turismu. Turismus České republiky*. Praha (Grada).
- PEARCE, D. G. (1995). *Tourism today: a geographical analysis*. New York (Longman, Harlow and Wiley).
- PETRIK, I. (2006). Trendy rozvoja príchodového cestovného ruchu v Európe a na Slovensku. *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 39, 100-111.
- POMPUROVÁ, K. (2010). Atraktivnosť Banskobystrického kraja v cestovnom ruchu z hľadiska uspokojeného dopytu domácich a zahraničných turistov. *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 43, 160-170.
- PRAVDA, J., KUSEDOVÁ, D. (2007). *Aplikovaná kartografia*. Bratislava (Geo-grafika).
- ROGERSON, CH. M. (2004). Regional tourism in South Africa: a case of 'mass tourism of the South'. *GeoJournal*, 60, 229-237.
- ROGERSON, CH. M., VISSER, G. (2006). International tourist flows and urban tourism in South Africa. *Urban Forum*, 17, 199-213.
- RYBANSKÁ, K. (2014). *Aktívny zahraničný cestovný ruch Slovenska*. Diplomová práca, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Bratislava.
- SHAW, G., WILLIAMS, A. M. (2002). *Critical issues in tourism: a geographical perspective*. Oxford (Blackwell).
- SÚTORIS, I. (1999). Ekonomický význam cestovného ruchu. *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 32, 127-133.
- ŠÚ SR (2001 – 2013). *Návštevníci v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu podľa okresov v členení podľa krajiny trvalého pobytu*, [elektronická verzia].
- ŠÚ SR (2014). *Štatistická ročenka Slovenskej republiky*. Bratislava (Veda).
- UNWTO (2015). *Tourism Highlights 2015 Edition*, [Online]. Dostupné na: <http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights-2015-edition> [cit: 08-03-2016].
- ÚGKK (2016). *Geoportál Úradu geodézie kartografie a katastra Slovenskej republiky / ZBG / Na stiahnutie/ Územné a správne usporiadanie*, [Online]. Dostupné na: <https://www.geoportal.sk/sk/geoportal.html> [cit: 20-02-2016].
- WILLIAMS, A. M., BALÁŽ, V. (2001). From collective provision to commodification of tourism? *Annals of Tourism Research*, 28, 27-49.
- Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu, [Online] Dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2010-91> [cit: 08-03-2016].

Ingrid Bučeková, Gabriela Nováková, Dagmar Kusendová

TIME-SPACE DIFFERENCES IN FOREIGN TOURISTS' ATTENDANCE IN SLOVAKIA

Foreign tourism is considered as one of the most efficient form of export (Michník et al. 1996). Slovakia with no doubts belongs to the countries with attractive preconditions for foreign tourism development, however, total tourism performance does not reflect this. Although we can observe trend in rising number of foreign visitors since the beginning of millennium, Slovakia permanently belongs to the least visited countries of the European Union. Domestic tourists prevail in long terms structure of all tourists in Slovakia, with

foreign tourists comprising approximately 40%. Exceptionally positive trend in foreign tourists' arrivals observed in period 2004–2008 (Fig. 1) has stopped in 2009, when year to year decline in foreign attendance achieved more than 26% (Fig. 2). This drop in number of visitors caused by economic and financial crisis was combined with entering Slovakia to the European Union.

The most numerous foreign visitors, in long term view, are tourists coming from not so distant countries - from Czechia, Poland and Germany. These three groups of visitors compose at about a half of all visitors coming to Slovakia (Fig. 3). Their decreasing share on total foreign attendance of Slovakia we can evaluate as positive, indicating rising interest of tourists coming from other countries. On the other hand, decrease of Polish and German tourists' interests to visit Slovakia we decisively cannot evaluate as positive (Fig. 4). The trend of rising number of tourists from Czechia we can evaluate as satisfactory.

Foreign attendance of Slovakia exhibits high level of spatial concentration. It means that significant part of the territory still remains almost unnoticed by foreign visitors. Analyses of attendance by tourists coming from Czechia, Poland and Germany according to Slovak districts document quite large extent of variation in number of visitors (Fig. 5). While Bratislava exhibited at the beginning (2000–2004), as well as to the end of analysed period (2009–2013) total number of tourists exceeding half a million for 5 year period, Poltár and Sobrance districts visited only a few hundreds of tourists from these three countries for the same period. Nevertheless, the distribution of visitors arriving from these countries has its own specific features. While we can observe decreasing interest from north to south in a case of Polish tourists, in a case of German tourists this decrease in interest is in west-east direction. The most equal spatial distribution on the Slovak territory show tourists from Czechia.

An attempt for more synthetic view on spatial distribution of the most numerous group of tourists confirmed that it is quite demanding to delimit spatially larger homogenous tourism regions in Slovakia (Fig. 6). The distribution of districts with more important attendance at the beginning, as well as at the end of analysed period, it does not confirm longer term continuity in interests in visiting the same regions by tourists arriving from all three groups of tourists. The only exceptions are the most attractive tourist centres in Slovakia – Bratislava, Vysoké Tatry, Liptov, Piešťany and some other spas.

The most positive changes and the highest increase of interest concerning all three groups of visitors, since the turn of centuries, we can observe in a case of Bratislava (Fig. 7). It confirms steadily growing spatial concentration of foreign tourists on Slovak territory. On the other hand, Poprad district, which still belongs to the trinity of the most visited regions in Slovakia, it lost the highest number of tourists arriving from three analysed countries. Total average annual loss of more than 40 thousand visitors from Czechia, Poland and Germany can be viewed as quite alarming number. It is especially true, if we take into account that average annual loss of all foreign tourists in Poprad district is even by a half higher.

Partial revitalisation of tourism we can expect in relation to acceleration of activities of more area and regional tourism organisations, which started to function in Slovakia since 2012, as a result of Act No. 91/2010 Coll. on support of tourism adoption.

